

درس اول

الهی / همای رحمت

واژگان

۱- با توجه به مفهوم اشعار و عبارات زیر، معنی واژه‌های مشخص شده را بنویسید.

الف) به نام آن خدای که نام او راحت روح است و پیغام او **مفتاح فُتوح** است.

پاسخ: **مفتاح:** کلید / **فتوح:** گشایش‌ها

ب) سلام او در وقت صبح مؤمنان را **صیوح** است.

پاسخ: **صیوح:** آن چه مایه‌ی سرمستی و سرخوشی می‌شود.

ت) ای **صمدی** که از ادراک خلق جدایی.

پاسخ: **صمد:** بی نیاز

ج) الهی، عبدالله **عمر بکاست**، اّمّا عذر نخواست.

پاسخ: **عمر بکاست:** پیر شد

ح) علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را! که به **ما سیوا** فکندی همه سایه‌ی هما را

پاسخ: **ماسیوا:** همه موجودات و مخلوقات به جز خداوند

ذ) به دو چشم خون فشانم، **هله** ای نسیم رحمت که ز کوی او غباری به من آر **توتیا** را

پاسخ: **هله:** آگاه باش / **توتیا:** وسیله‌ای برای روشنایی چشم

معنی اشعار و عبارات

۲- به دو چشم خون فشانم، هله‌ای نسیم رحمت که ز کوی او غباری به من آر **توتیا** را

پاسخ: ای نسیم لطف و رحمت، تو را به چشم‌های خون فشانم قسم می‌دهم، که از بارگاه علی (ع) غباری را به عنوان **توتیا** برای من بیاوری که روی چشم‌هایم بگذارم و بهبود یابم.

۳- پیغام او **مفتاح فُتوح** است و سلام او در وقت صبح مؤمنان را **صیوح** است.

پاسخ: وحی و پیغام او کلید گشایش‌ها است و لطف و رحمت او به هنگام صبح موجب شادی مؤمنان است.

۴- الهی، عبدالله **عمر بکاست**، اّمّا عذر نخواست.

پاسخ: خدایا، خواجه عبدالله انصاری پیر شد اما توبه نکرد.

۵- علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را!! که به ما سیوا فکندی همه سایه‌ی هما را

پاسخ: ای علی، ای پرنده‌ی مهر و محبت خداوند، تو نشانه‌ی بزرگی برای شناخت خداوند هستی که باعث سعادت و خوشبختی و رحمت الهی برای همه موجودات شده‌ای.

۶- چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم؟ که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را

پاسخ: من نمی‌توانم مانند نی از شور و اشتیاق او (علی (ع)) سخن بگویم؛ چون حافظ این شور و اشتیاق را زیباتر از من بیان کرده است.

۷- «همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی به پیام آشنایی بنوازد آشنا را»

پاسخ: هر شب امیدوارم که نسیم صبحگاهی (بامدادی) با پیامی از جانب معشوق، این عاشق شیفته (شاعر) را نوازش کند.

درک مطلب و خودآزمایی

۸- مصراع «که عَلم کند به عالم، شهدای کربلا را؟» چه مفهومی دارد؟

پاسخ: امام حسین (ع) موجب شهرت شهدای کربلا در جهان شده است.

۹- در بیت: «همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی/ به پیام آشنایی بنوازد آشنا را» منظور از کلمات مشخص شده چیست؟

پاسخ: منظور از آشنا: عاشق و منظور از پیام آشنا: پیام محبت آمیز معشوق که به عاشق می‌رشد.

۱۰- با توجه به ابیات زیر به سؤالات آن پاسخ دهید.

- ۱) مگر ای سحاب رحمت تو بیاری ارنه دوزخ به شرار قهر سوزد همه جان ما سوا را
- ۲) چو به دوست عهد بندد ز میان پام بازان چو علی که می‌تواند که به سر برد وفا را؟
- ۳) دل اگر خدا شناسی همه در رخ علی بین به علی شناختم من، به خدا قسم، خدا را
- ۴) به امید آن که شاید برسد به خاک پایت چه پیامها سپردمف همه سوز دل، صبا را
- ۵) «همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی به پیام آشنایی بنوازد آشنا را»
- ۶) به جز از علی که آرد پسر ابوالعجایب که عَلم کند به عالم، شهدای کربلا را
- ۷) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم؟ که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را
- ۸) برو ای گدای مسکین در خانه علی زن که نگین پادشاهی دهد از کرم، گدا را

الف) در کدام ابیات، شاعر به شفاعت حضرت علی (ع) در روز قیامت و به ثابت قدم بودن، در راه عشق به حق، اشاره دارد؟

پاسخ: بیت اول و دوم

«مگر ای سحاب رحمت تو بیاری ارنه دوزخ به شرار قهر سوزد همه جانِ ما سوا را»

(شفاعت حضرت علی (ع))

«چو به دوست عهد بندد ز میان پام بازان چو علی که می‌تواند که به سر برد وفا را؟»

(ثابت قدم بودن در عشق)

ب) چه عاملی باعث می‌شود که آتش سوزان جهنم، همه‌ی مخلوقات را نسوزاند؟

پاسخ: رحمت حضرت علی (ع) که مانند باران است.

پ) کدام یک از ابیات بالا سروده‌ی شهریار نیست و از چه کسی تضمین شده است؟

پاسخ: بیت پنجم:

«همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی به پیام آشنایی بنوازد آشنا را»

و از حافظ تضمین شده است.

ت) در بیت چهارم **صبا** نماد چیست و منظور از **پیام** چیست؟

پاسخ: **صبا** نماد پیام‌رسانی است. منظور راز بین عاشق و معشوق است.

ث) بیت هفتم یادآور کدام بیت مولوی است؟

پاسخ: بیت:

«بشنو از نی چون حکایت می‌کند از جدایی‌ها شکایت می‌کند»

۱۱- ابیات زیر را به دقت بخوانید و سپس به سؤالات آن پاسخ دهید.

۱) چو به دوست عهد بندد ز میان پاک بازان چو علی که می‌تواند که به سر برد وفا را؟

۲) دل اگر خدا شناسی همه در رخ علی بین به علی شناختم من، به خدا قسم، خدا را

۳) مگر ای سحاب رحمت تو بیاری ار نه دوزخ به شرار قهر سوزد همه جانِ ما سوا را

۴) برو ای گدای مسکین در خانه علی زن که نگین پادشاهی دهد از کرم، گدا را

۵) به امید آن که شاید برسد به خاک پایت چه پیامها سپردم همه سوز دل، صبا را

۶) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم؟ که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را

الف) در کدام بیت، شاعر، سخن حافظ را در مورد عشق، بهتر از دیگران دانسته است؟

پاسخ: در بیت ششم:

« چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم؟ که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را»

ب) منظور از بارش سحاب رحمت در بیت سوم چیست؟

پاسخ: مقصود لطف و شفاعت حضرت علی (ع) است.

پ) کدام بیت به آیهی «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ» اشاره دارد؟

پاسخ: بیت چهارم:

«برو ای گدای مسکین در خانه علی زن که نگین پادشاهی دهد از کرم، گدا را»

ت) در کدام بیت به شبی اشاره شده، که حضرت علی (ع) به جای پیامبر (ص) در بسترش خوابیده است؟

پاسخ: بیت اول:

«چو به دوست عهد بندد ز میان پام بازان چو علی که می‌تواند که به سر برد وفا را؟»

آرایه‌های ادبی

۱۲- در ابیات و عبارات زیر، تشخیص، جناس، مراعات نظیر، تلمیح، واج آرایی، استعاره و کنایه را پیدا کنید.

۱) مگر ای سحاب رحمت تو بیاری ارنه دوزخ به شرار قهر سوزد همه جان ما سوا را

پاسخ: عبارت: دوزخ به شرار قهر می‌سوزاند: تشخیص دارد.

بین واژه‌های دوزخ و شرار، تناسب برقرار است. سحاب رحمت: استعاره از حضرت علی (ع)

۲) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم؟ که لسان غیب خوشتر بنوازد این نوا را

پاسخ: بین واژه‌های نای و نوای جناس ناقص برقرار است.

در مصراع: «چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم» شاعر، خود را به نی تشبیه کرده است.

بین دو واژه‌ی دم، جناس تام برقرار است: ۱) دم اول: لحظه ۲) دم دوم: سخن گفتن،

بین واژه‌های نای، نوای و بنوازد، مراعات نظیر است.

۳) به جز از علی که گوید به پسر که قاتل من

چو اسیر توست اکنون به اسر کن مدارا؟

پاسخ: تلمیح به شهادت حضرت علی (ع) دارد.

۴) که زجانِ ما بگردان ره آفتِ قضا را

پاسخ: واج آرایی در مصوت /آ/ وجود دارد.

۱۳- در عبارت زیر، تضاد را پیدا کنید.

الهی، ترسانم از بدی خود؛ پیامر مرا به خوبی خود.

پاسخ: خوبی و بدی تضاد (طباق) هستند.

تاریخ ادبیات

۱۴- آثار پیر انصار را نام ببرید.

۱) الهی نامه   ۲) زادالعارفین   ۳) مناجات نامه   ۴) رساله‌ی دل و جان

۱۵- منظومه‌ی «حیدربابایه سلام» از کیست؟

پاسخ: از سید محمد حسین بهجت تبریزی متخلص به شهریار است (و آن را در قالب مثنوی سروده است).

۱۶- جای خالی را کامل کنید.

خواجه عبدالله انصاری ملقب به ..... و معروف به ..... در قرن ..... می‌زیست.

پاسخ: خواجه عبدالله انصاری ملقب به **شیخ الاسلام** و معروف به **پیر انصارو پیر هرات** در قرن پنجم. می‌زیست.